

"... hvordan det var å være meg."

Fra dagbokprosjektet 26. april 1995.

Bi Five Magnus

Omslag og layout: Eli Irene Johnsen Chang, NEG
Omslagstegning: Torill Sand
Trykt ved Universitetet i Oslo
ISBN 82-91161-10-0

ÅRET SOM ER GÅTT

Kjære venner og medarbeidere!

NEGs julehilsen 1995 måtte selvsagt handle om det som har vært vår store "sensasjon" i året som gikk: prosjektet "En dag i Norge", dagbok 26. april, som innbragte over 16 000 dagbøker. Forfatteren av årets julehilsen, cand. philol. Bi Five Magnus, har bistått NEG med lesing og registrering av dagbøkene. Ennå er det langt igjen, men arbeidet går sin gang.

Som det fremgår har spørrelisteaktiviteten vår vært lagt på et lavere nivå enn vanlig. Det skyldes selvsagt at dagbøkene har krevet så mye tid og arbeid. Vi har siden sist sendt ut følgende lister (antall svar pr. 12.12. i parentes):

des. 1994	S29	"Spøkeri"	(42)

feb. 1995	170	Humor	(83)
des.	171	Hundeliv og menneskeliv	
feb.	S30	Det norske hjemmet 1945-95	(55)
juni	S31	Skal vi gå på kino?	(69)

Spørrelisten om *Humor* er under bearbeiding av professor Birgit Hertzberg Johnsen i hennes forskningsprosjekt om humor som kulturell ressurs.

Listen *Det norske hjemmet 1945-95*, hadde som bakgrunn et prosjekt ledet av institusjonen Norsk form, senter for design, arkitektur og bygningsmiljø, Oslo. Sosiologen Kjetil Rolness har gitt ut en bok, og det er arrangert en utstilling omkring emnet hjemmeinredning. Materialet fra NEG er brukt i begge sammenhenger.

Å gå på kino inngår i et hovedfagsprosjekt ved Universitetet i Bergen.

Listen som sendes ut nå før jul, *Hundeliv og menneskeliv*, vil også den gå direkte inn i forskningen: professor Liv Emma Thorsen går igang med dette prosjektet så snart svarene kommer inn!

Årets stedportrett – vårt årlige "punkt-feltarbeid" – fant i år sted på Oslo S. og bussterminalen. Det var en spennende erfaring der vi opplevde Oslos store veikryss med møtested, ankomst, avreise, – og et streif av "byens puls".

NEG har i året som kommer mange baller i luften. Vi skal feire vårt 50-års jubileum, med bokutgivelser og jubileumssymposiet "Minnets funksjonsmåte". Dessuten har vi store forventninger til den tredje "minneinnsamlingen" som skal avvikles i løpet av 1996. – Og selvsagt har vi mange spennende tema på vår spørrelistemeny – men aldri så mange at vi ikke er åpne for forslag fra våre medarbeidere!

Takk for året som gikk!

Vennlig hilsen

Anne Moestue
daglig leder

VAR. Vakkert ord som ber med seg von og lengting og ljøse dåggå.
Min dag var slik den 26. april 1995.

BONN

Bonna kjem bårånd med blomster og song om at
starrin er komin'
Og eg står med fulle hender, tå alt som bonna min
ber inn
Det lyse på leirskruppknoppan og blenkje ti blåsømmer-
bladom.
"Nei, kor det dåma tå bjerken! Kor finn dokk slik stas
her i gardom?"
Lukkeleg står eg og undrast, på underet som hender meg no,
Kan det skje at det tek te' å vårast? Her va' da
så iskald en sno.
Nyss sat eg og fraus frammed åre'n, såg skurin gjekk
kvit oppmed fonnom.
Eg visst itt at våren va' komin, men bonna min'
- held han i hån-dom -
(Sør-Trøndelag K 4268)

EN ALVORLIG SAK

Dette prosjektet er helt unikt, og har overgått våre villeste forventninger. Vi som jobber på NEG sitter som mottakere av en stor bunke personlige brev! Mennesker som ikke vet hvem vi er, gir oss innsyn i sin egen hverdag. Kanskje ville de ikke ha svart om de hadde visst hvem som skulle lese dagboken? Noen tror iallfall at en bruk eller analyse av materialet ligger langt inne i fremtiden. Kanskje blir det helt galt og vanskelig for noen av dagbokskriverne å vite at dagboken ikke bare er lagt vekk i en arkivinstitusjon, men at noen allerede sitter og jobber med materialet. Disse tankene gjør oss ydmyke, og varsomme med alle fortrolige opplysninger. Hvert eneste svar forteller hvordan et annet menneske hadde det denne bestemte dagen i april 1995. Noen hadde det ensomt og vondt, andre var glade og fornøyde. Noen ganger møter vi en tvillingsjel som kunne blitt en god venn. Det føles ganske urettferdig at vi skal bli kjent med så mange, uten å gi noe igjen. Det er en stor opplevelse å få jobbe med dagbokmaterialet. Vi får et annet perspektiv på eget liv når vi får innblikk i andre menneskers hverdag.

DAGBOKSVARENE SOM KILDE

Enveiskommunikasjon

Vi som jobber med dagbokprosjektet har erfaring med å intervju informanter om personlige ting. Da foregår det en toveis kommunikasjon, en gi og ta-situasjon hvor mengden og kvaliteten på informasjonen i stor grad er avhengig av "kjemien" mellom de to som snakker sammen. Dagboksvarene er en enveiskommunikasjon. Det er dagbokskriveren selv som velger ut det hun vil fortelle om, og hva det ikke skal skrives om. Når brevet er puttet i postkassen, har avsenderen ingen flere muligheter til å korrigere misforståelser eller komme med tilleggsopplysninger. Tolkningen av dagbøkene blir overlatt til oss som skal lese og formidle videre. Vi skal i første runde heller ikke søke tilleggsinformasjon fra innsenderne eller bruke andre kilder. Det enkelte dagboksvar gir adskillig mindre informasjon enn et lydbåndintervju, men prosjektet har sine egne, helt unike kvaliteter.

Mottakersituasjonen

Mottakersituasjonen er ganske spesiell. Vi har et nesten uoverkommelig stort materiale foran oss, og bør gjennomlese flest mulig svar i løpet av en rimelig tid. Sinnets åpenhet og kvaliteten på vurderingene kan avta en del i løpet av en lang lesedag. Vi har alle våre egne grenser for hvor mange dagboksvar vi kan lese pr. dag uten å bli ufølsomme og overfladiske.

I denne registreringsfasen leser vi svarene en gang, og vurderer på hvilke områder dagboken har spesiell informasjonsverdi. Dette noteres i stikkords form for å lette gjenfinning til publisering.

Kildeskaperen

Dagbok 1995 er en helt spesiell kilde! 16000 mennesker har sittet samtidig og fortalt ganske spontant hvordan 26.april 1995 ble for dem. Svarene kom fra nesten hele landet, og er fordelt på alle aldersgrupper, sosialgrupper og yrker. Kildeskaperne er folk flest, og materialet er en kilde til hverdagslivet. Supplerende kilder finnes i overflod, spesielt i media. Hvis dagens kultur- og samfunnsforsker ønsker å belyse spesielle temaer fra Dagbok 1995, vil det i noen år fremover være mulig å plukke frem egne informanter, og så søke nærmere kontakt for utfyllende intervju.

Tilgjengelighet

I første runde blir dagboksvarene lest igjennom, og personaliaopplysninger ført inn på et registreringsskjema. Her er det god plass til utfyllende opplysninger, f.eks. om hvilke temaer som blir behandlet. Skjemaene blir satt i ringpermer, fortløpende etter registreringsnummer. Videre bruk av denne spennende kilden vil bli tilfeldig, kanskje nesten umulig, før skjemaene er overført til data med konsesjon fra datatilsynet. Først da vil vi kunne finne tilbake til svarene etter kjønn, alder, sted, yrke eller tema. Vi står overfor et langvarig registreringsprosjekt, men er overbevist om at det vil være en riktig ressursbruk. Med tanke på mulighetene til direkte kontakt med dagbokskriverne er det sikkert at jo raskere dette materialet blir tilgjengelig for forskning, jo mer verdifullt vil det være.

Bruk av dagbok-materialet

Dagbokprosjektet ble markedsført i samarbeid med NRK-P2, og planen er å lage en serie hverdagslivsskisser i radioen. Den første lille trykte publikasjonen holder du i hånden nå. Dagbokprosjektet har stoff nok i massevis til hele bøker om forskjellige temaer. Kultur- og samfunnsforskere fra hovedfagstudenter og oppover vil kunne finne spennende problemstillinger, lokalhistorikere kan søke informasjon fra sitt eget sted, og museene kan få god hjelp til den vanskelige samtidsdokumentasjonen. Dagbok for 26. april 1995 er en anvendelig kilde med stor informasjonsverdi.

Kvantitet og kvalitet

Vi har ikke lest alle svarene enda, og kan ikke tallfeste fordelingen på fylker, kjønn, alder og sosialgruppe. Noen hovedlinjer er likevel tydelige allerede nå. Fra Finnmark fylke er det få svar, mens andre fylker er veldig godt representert. Vi mener at dette har sammenheng med markedsføringen gjennom distriktsradioen og skolene. Dagbokideen har tydeligvis fenget mediafolket og lærerne i ulik grad.

Det er betydelig flere kvinner enn menn som skriver dagbok. Mange kvinner forteller at de har skrevet dagbok i alle år. Generelt ser det ut til at kvinner ofte skriver for å dele sorger og gleder med dagboken eller med venner gjennom brev. Når det dreier seg om rutiner skrivere, kan vi se hvordan kvinner og menn ordlegger seg forskjellig. Kvinner er oftest kåserende, mens menn lager notater punktvis etter klokkeslett.

Av og til møter vi perlene! Mennesker som er vant til å skrive, og gir et bilde av både ytre hendelser og tanker og følelser som betydde noe akkurat denne aprildagen.

Tre kategorier

Dagbokskriverne kan grovsorteres i tre kategorier etter livssituasjon. Barn og unge under utdanning, yrkesaktive og pensjonister.

Skoleelevene har oftest, men ikke alltid, svart klassevis, som en del av undervisningen. Denne gruppen står for litt over halvparten av svarene og jenter og gutter er omtrent likt fordelt. Barn og unge har det ganske likt over hele landet, og er opptatt av det samme. Det er bare unntakene som har fortalt noe utover det helt konkrete som hendte denne dagen. Dette kan ha sammenheng med skivesituasjonen; en skoletime sammen med hele klassen innbyr vel ikke til dypere funderinger. En nærmere tolkning av svarene vil kunne avsløre mye om holdninger til mat og klær, skole og læring, familie og venner, fritidsaktiviteter, konfirmasjonen som sto for døren for mange, fremtiden og samfunnet.

Av lett forståelige grunner kom det færre svar inn fra yrkesaktive i full jobb. Til gjengjeld gir akkurat disse svarene spennende gløtt inn i et allsidig arbeidsliv. Det er ganske enkelt imponerende hva 30- 40- 50-åringene kan rekke over på en vanlig onsdag! Mange fra denne kategorien hadde tid til å svare fordi de av en eller annen grunn var hjemme fra jobben akkurat denne dagen. Andre satte seg ned og produserte fyldige,

velskrevne svar etter dagens slutt. To yrkesgrupper er godt representert. Lærerne som initierte dagbokideen til elevene sine, og hjemmearbeidende kvinner som hører radio mens de arbeider.

Heller ikke i den andre enden av livet, blant pensjonistene, har det avgjørende betydning hvor i landet man bor. Hverdagen arter seg ganske likt overalt. Livskvaliteten og trivselen er knyttet mer til "hvordan man tar det enn hvordan man har det". Vi møter alle avskygninger av holdninger til eget liv i dagbokmaterialet. Forskere har mye å hente om temaer som kontakt med lokalmiljø og familie, tidsbruk og rutiner i en ny livssituasjon, kosthold og matlaging, betydningen av sosialt nettverk (barnebarn, gamle venner, foreningsliv), og medias viktige rolle som vindu mot verden.

En økende gruppe mennesker i Norge er "ungpensjonistene", dvs. 50-60-åringer som frivillig eller tvungent er blitt førtidspermitterte, langtidsledige eller trygdet. Vi har mange svar fra denne kategorien. En meget spennende oppgave ville være å se nærmere på hvordan ungpensjonister av begge kjønn takler den nye livssituasjonen.

Følelser

En måte å hente informanter fra dagbokmaterialet er å skjeldne mellom de som forteller om følelser og de som ikke gjør det. Akkurat denne onsdagen våren 1995 var noen fylt av glede eller sorg, bekymring eller forventning, forelskelse eller sinne. Det blir høytid for oss i NEG når dagbokskriveren deler de store følelsene med oss.

Hverdagsrutiner

De aller fleste svarene beskriver dagen fra morgen til kveld. Hverdagslivsforskere vil finne en masse informasjon om mat og måltid, tidsbruk og døgnrytme med handlevaner, trim og turgåing, foreningsliv, bolig og hagestell, nærmiljø, arbeid, sosiale nettverk, kjæledyr, hobbyer, helse, betydningen av telefon, brev, aviser, radio og TV. Men sex er nesten et ikke-tema. Bluferdigheten er stor i det norske folk. Det finnes ikke mye dyneløfting i dette dagbokmaterialet. Eller kanskje onsdag ikke er dagen for erotikk i de tusen hjem -.

DISPOSISJON

Denne første presentasjonen av dagboksvarene tar ikke sikte på en prosentvis riktig fordeling av antall sitater fra yngre og eldre, kvinner og menn, pensjonister og yrkesaktive, eller fylkene i mellom. Derimot lette vi etter elementer som strukturerer hverdagen, styrer tidsbruken og opptar tankene, generelt i hverdagslivet og spesielt denne april dagen 1995. For de fleste mennesker må morgenstunden gjennomføres etter helt faste rutiner hvis dagen skal bli god. Dagbøkene begynner gjerne med en detaljert beskrivelse av dagens begynnelse. Været med det uventede snefallet over Sør-Norge, forberedelsene til 50-års fredsjubileet, og landskampen i fotball hvor Norge slo Luxembourg 5 - 0 var de tre temaene som samlet Norge denne spesielle dagen. Sosial kontakt er

generelt viktig for mange dagbokskrivere. Vi tar med så mange eksempler som det er plass til!

Dagboksitatene er merket med fylke, kjønn (K eller M), alder når dette er oppgitt, og NEG's referansenummer. Eksempel: (Akershus M - 64 3456). Alle navn på personer er endret, og stedsnavn og andre opplysninger som kan identifisere dagbokskriveren er utelatt der dette virker rimelig. Dagboksitatene er gjengitt ordrett, men ikke fullstendig. Der tekst er utelatt er dette markert med klamme, slik: (...).

MORGENSTUND

Det finnes ikke rom for kreative innfall og lystige sprett når en ny dag begynner. Eneste lyden som høres er gjentatte lokketoner fra klokkeradioen og andre vekkeinstrumenter. Ingen utenom reumatikerne gjør morgengymnastikk. Og myten om at folk synger på badet kan herved avlives! Svært mange mennesker har innrettet seg så det blir tid til en ekstra liten stund i sengevarmen før de må opp. Enkelte lager til og med frokosten ferdig om kvelden, og spiser matpakke og drikker kaffe fra termos under dyna. Folk kan ha god eller liten tid til å starte en ny dag, men alle har sitt eget faste og ubrytelige morgenmønster. Tause mennesker beveger seg raskt eller langsomt i vante spor mellom sengen og badet og kjøkkenet. Pensjonerte menn følger inngrodde vaner fra sitt yrkesaktive liv, og unner seg en uforstyrret stund alene på kjøkkenet før kona vekkes. På den annen side, det er mange kvinner som sukker av velvære når familien er ute av huset om morgenen. Da kommer dagens beste stund, med lokalradio, avis og en ekstra kaffekopp. Overraskende mange blander en tradisjonell og moderne livsstil. - Først blir det fyrst godt opp i vedovnen på kjøkkenet, og så blir havresuppa ferdig på rekordtid i microbølgeovnen -. Alle har helt fastlåste frokostvaner. Selv gamle ektepar tviholder på individuelle preferanser, og har aldri det samme på menyen. Voksne mennesker er veldig opptatt av sunt kosthold, og starter hver dag med de beste forsetter. Hjembakt brød og sknrøkker, hjemmelaget syltetøy, honning, makrell i tomat, leverpostei, kjøttpålegg og ost, melk, juice, te og kaffe finnes på norske frokostbord, iallfall hos de som har tid til å sette seg ned for å spise. Bruk av tran og medisiner er vanlig blant folk som har levd en stund. Ganske mange sverger til helsekostvarianten og svelger unna de merkeligste blandinger. Skolebarns frokost er sterkt preget av nugatti- og sjokadepålegg. Spisevanene er ikke fastlåste ennå, så det er i denne aldersgruppen vi finner de som ikke spiser frokost, eller bare finner et eller annet spiselig i kjøleskapet når de husker på det og har tid til overs.

HJEMBAKT BRØD TIL FROKOST

1 pk gjær
 Lunke vatn + melk
 Litt salt og sukker
 Ein neve havregryn
 Ein neve rugmjøl
 Ca. 1 kg grovkveite
 og resten fint kveitemjøl

Heve 1 time eller mer, bake ut 4 brød. Heves på nytt. Stekes ca. 1 time i 180 grader. (Oppskriften er fra et dagboksvar.)

Gleder meg til frokosten hver dag

Våknet som vanlig ved 6 tiden, slo radioen på, må følge med Telemarksendingen, ligger og koser meg og tenker på hva jeg skal gjøre idag hvis det ikke blir tur med turistforeningen.

(...) Gleder meg til frokosten hver dag, den består av en liten posjon med en blanding gryn og kli, litt melk og syltetøy, en skive hjemmebak grovbrød med magerprim, knekkebrød med syltetøy, 1 gl. skummet melk, en kopp koffeinfri kaffe, pluss en vitamintablett og en slurk av tranflasken.

Siden jeg er alene og nærmer meg sytti kan jeg ta meg god tid ved frokosten, leser lokalavisen Varden først, så får jeg Aftenposten av naboen, leste den med en gang.

(Telemark K - 70 4160)

Da blir det en god kaffekos

Min dag starter med at jeg står opp for å koke kaffe og tar med på senga. Min mann er veldig glad i kaffe på senga med bolle som blir tint i microbølgeovn, da blir det nylavet og en god kaffekos.

Så står vi opp og gjør morgentoilet, også blir frokostbordet dekket, med brød, smør, ost og forskjellig pålegg, sild og egg iblandt, melk, kaffe og te til.

(Sør-Trøndelag K - 74 4070)

Bordet har jeg dekket i forveien

Kl.7.00: Edgar reiser seg i senga, og sier at nå er det på tide å stå opp. LADY, som har sitt teppe i det ene hjørnet av soverommet tror åpenbart at OPP er et slags kommandoord, for som vanlig blir jeg overfalt av 35 kg levende hund, inkl. pels og hale og tunge, som gir meg en "effektiv" ansiktsvask hvis jeg ikke reagerer lynraskt. På med morgenkjolen og ned. Bordet har jeg dekket i forveien, og så en rask håndvask, før dagens rutiner går sin gang som vanlig. På med tekjelen, og fram med den samme maten vi har spist i årevis, hjemmelaget syltetøy, brun ost, hvit ost, og vekslende med smelteost, prim eller gomme. Bikkja under Edgars stol sørger for at en passende andel av frokosten havner der den skal, påsmurt, og i pene biter

Edgar og LADY tar morgenturen, og jeg rydder av bordet med øvede hender, og nå er det min tur til å bruke badet.

(Telemark K - 50 4210)

"Same procedure every day"

Etter litt tanker om fuglene må jeg komme i gang med frokosten. - 2 egg i eggepannen, 3 kopper kaffe i trakteren, 4 stk. grovt i form (ferdig skåret fra bakerbutikken). Soft light margarin og jordbærsyltetøy til Per. Råkostsalat m/litt bokseskinke og ananas til meg, og 1 glass appelsinjuice hver. Selvsagt 1 ss tran først, og så en blanding av 1 måleskje linfrø, 1 måleskje havrekli + 1 gl. pærekulturmilk hver i tallerken. Av vitamintabl. hver dag: 1 Vita-mineral, 1 B-vitamin, 1 Pikasol fiskeolje, 1 E-vitamin. (...) Vi spiser mens vi lytter til 9-timen. Vi ber bordverset "I Jesu navn -" før og etter maten og sitter i ro til 10-nyhetene. (Rogaland K - 67 10800)

Hjernen er ikke helt med

Våknet før klokka, 5 på 6. (...) Satte på kaffetrakteren, smurte matpakke med det vanlige. Morgenen er veldig rituell. Ikke noe slinger i valsen. Hjernen er ikke helt med så tidlig! Frokost med havregryn, rosiner og melk blir etterfulgt av røyk og kaffe på trappa. Kone og barn blir vekket. (Rogaland M - 39 4204)

Frisk og opplagt

Dagen startet som vanlig ved at vekkerklokka ringte kl.5.55, for jeg skulle på tidlig vakt. Frisk og opplagt etter en god natts søvn, hoppa jeg opp av senga, foretok morgenritualet på badet, og spiste frokost i ro og fred, mens sønn og mann kjempa om plassen på badet.

Som vanlig i alle de snart 27 år vi har vært gift, smurte jeg nistepakka til min kjære mann, og tømte i tekoppen hans. (Telemark K - 52 10693)

VÆRET

Onsdag 26. april 1995 våknet folk over hele Sør-Norge til kaldt og surt vær, og 10-15 cm. nysnø. Et par dager tidligere hadde det vært sol og sommervarmt. Folk hadde vært i full gang med hagearbeidet, og hadde byttet til sommerdekk og ryddet vekk vintertøyet. Alle skriver om snøværet og mange forteller med innlevelse om hva sånt aprilvær kan føre til.

Lite vers om dagen og småfuglene

Ute på min veranda her - sit kjøttmeis, trost og stør.
 Må nok sette ut eit fat - med litt nærande mat.
 Dem har jo allerede - bygget sitt lille rede
 Ja, naturen gjer oss av og til slike pek
 - og da må man hjelpe slike små krek.
 I går dem pludra og sang -
 I dag syntes eg å sjå at dei med nebbet hang.
 (Akershus K 4218)

Det er min dag til å kjøre

Det er min dag til å kjøre Morten på 7 og en nabogutt til skolen. Det er 2,7 km dit så vi foreldrene deler oppgaven. Et merkelig snøfall (Angst! Drivhuseffekten!) gjør at bilen

ikke kommer opp en motbakke. Den sladder inn i en annens forskjerm, og før jeg får sjekket skaden kommer bilens eier. (Jeg føler meg som da jeg var fem år og kjørte inn i naboens bil med trehjulsstykkelen, og gikk lange omveier rundt ham lenge etterpå). Før jeg får sagt noe har han overtatt rattet og manøvrerer bilen smart dit den skal. Temaet støtfanger vil han ikke inn på, og mener det merket må være gammelt. (Enn om han bare sier dette fordi han vet at han og kona har ca. en normalinntekt mer å rutte med enn Tor og jeg?) (...) Jeg slutter å fundere og nyter i stedet vennligheten, og at jeg ikke behøver å gå omveier denne gangen.

(Akershus K - 39 10780)

Vårvre skoleunger og fornuftige foreldre

Vi har no hatt dei siste dagane mildt vårvær. (...) Idag er igjen iskald vind og kun + 4 grader og må så konfrontere med den "nesten 12-årige" guten, han må ha tjukka boblejakka på. Det blei nesten akseptert, det vart ei litt tynnare jakka, panneband istaden for hue, og litt kraftigare joggesko, istaden for vinterskolettar. - Eg fekk meg ein "skjult" ha det-klem inne på stua, - for ut på gangen stod kammeraten å venta, - og han "må" ikkje sjå.

(Hordaland K 10647)

Våken 80-åring på morgentoget

Jeg gikk på toget litt før kl. 8 om morgenen. Det var kommet litt sne om natten. (...) Jeg opplevde noe jeg aldri har sett maken til. Over halvparten på toget satt og sov! - "Unnskyld, er det ledig plass?" - "Ja", svarte en eldre dame. Hun lente seg bakover og sov videre. Det var nok været som virket på oss. Det snedde hele veien nedover til Elverum. Ved Midtskogen var det fin julestemning sist i april.

(Hedmark K - 80 10740)

Nord i landet var det en helt annerledes vårdag

Jeg våknet opp til en aldeles nydelig dag. Solen skinte fra en skyfri himmel, men det var kaldt. Jeg fikk på meg klærne i en fart. Måtte ut for å se om løkblomstene mine hadde frosset inatt. Heldigvis tåler de mye og smilte mot meg, hvite, gule og blå. Flott - de er hardføre disse små blomstene! Jeg så også tre små hvitveisknopper, og fuglene sang. Tror forsyne meg at de drev med parringslek og hadde det travelt med å finne materialer til redet.

Planene for dagen var klare. Jeg skulle vaske rundt i entreen og etterpå beise granpanelet med noe Antikk-hvitt. (...) Men - så kom mannen min og sa at det var altfor fint vær til å holde på inne en sånn dag. Vi måtte ta en tur på ski først, mens sneen enda var frossen. Tro det eller ei, men vi kan ta på skiene etter en kort biltur på under 1 km. Avsted bar det - herlig å rusle innover åsen i solskinet og sneen bar så vi kunne renne overalt. - Fint å starte så tidlig - det vil enda gå noen timer før solen gjør sneen så myk at vi går igjennom.

(Nordland K - 75 4159)

Vel hjemme etter skituren spiste ekteparet formiddagsmat ute i vårsola. Deretter ble entreen vasket som planlagt og middagen inntatt. Så var det tid for å pynte seg litt til bispebesøk med

festgudstjeneste og kirkekaffe på Eldresenteret. 75-åringen syntes det hadde vært en koselig men travel dag.

FREDSJUBILEET 1945 - 1995

Forberedelsene til fredsjubileet opptok mange mennesker over hele landet. Attende mai var selve fredsdagen, og det var bare noen få dager til.

Alle skoler hadde krigen & freden som tema. Ungene tegnet og skrev stil, lærte sanger og krigsvitser, intervjuet besteforeldre og laget utstillinger. "Vi som opplevde krigen" skulle bort på skolen for å fortelle, eller intervjues i lokalavisen eller skaffe stoff til historielagets arrangement. Krigsveteranene var invitert til lokale markeringer, og Tysklandsfangene dro tilbake til gamle tomter.

Jubileumsfeiringen ble mye omtalt i media, og aktualiserte både positive og negative minner og tanker omkring krigen. Alt dette gjenspeiler seg i Dagbok 26. april 1995. Det viser oss at nåtiden bærer både fortiden og fremtiden i seg, med planer, minner og drømmer. Minnene om krigen & freden kunne fylle en bok alene. Vi får nøye oss med noen smakebiter i første omgang:

Det er ein arv, ein skatt å bera med seg

FRIGJERINGSJUBILEET 8. MAI. Eg er glad eg kan minnast den dagen. Det er viktig å ha med i bagasjen. Eg var 6 år og hugsar at mor gret då kyrkjeklokkene ringde 5. mai. "Håffe gret du, mamma?" spurde eg. - Eg skjøna ingen ting - "No er det FRED i DANMARK, svara ho stille medan gledestårene rann. Eg gløymer det aldri - og vil heller aldri gløyme det. Det er ein arv, ein skatt å bera med seg. (...) 3 dagar seinare ringde kyrkjeklokkene på nytt. Då var det NOREG sin tur - og FRED "over landet strøynde".

Dette fredsjubileet blir ei viktig markering av haldningar og verdiar - om dei enno lever i folket. Det blir på ein måte som ved OL på Lillehammer i fjor. Det blir eit høve til å stanse opp og reflektere over kva som er viktig i livet; - kven er me og kva vil me med framtida vår?

(Hordaland K - 56 10662)

De begynner alltid med flyalarm

Nå er det 50 år siden freden kom. De har et program i distriktsending Hordaland og de begynner alltid med flyalarm, hvis de bare visste hvor de plager oss med den lyden. Vi som opplevde bombingene 04.10.44 får en ubehagelig feeling. Jeg bodde på Oldernes ved Ubåtbunkersen på Laksevåg. Mange av mine naboer døde og det var en forferdelig opplevelse. De som er 50 år eller yngre kan ikke begripe hvordan vi kan være så redde. Bare en salutt 17. mai får meg til å kveppe.

(Hordaland K - 64 10624)

~~26 APR~~ 26 APRIL

Eg stod opp klokka 7³⁰. Klodde eg på meg. Åt frokost og gjekk på skulen. Første timen hadde eg Norsk. Eg gjorde ei heil Norsk side. Andre time hadde vi Matte, Eg hadde lert heile gangtaddelen. Frå 0-10. Dei to andre timene hadde vi forming. Vi tegna litt om korleis det var nor krigen var over. Det var ganske kjedelig. Det va ganske kjedelig fordi eg hatar og feikne. Og fordi eg hatar krig.

LISBETH GRIMELAND HOVLANDSDAL

HØYANGER

8 år

Et stort ansvar lå på oss som hadde barn

Ang. intervjuer med folk frå siste verdenskrig så synes eg det er lite overtenkt. Eg hørte ei dame i radio som ble intervjuet - ho hadde ikke barn og ho var 15-20 år under krigen. Det er vi som er 80 år i dag som var midt oppe i alt - med barn osv.

Etter seks års ekteskap hadde familien fem barn. I 1941 fikk de kausjonslån på 2000 kroner og bygde et hus på 35 kvm. med to like store rom, - et soverom og et kjøkken.

Vi var 7 i familien og bodde slik i 9 år. Vi hadde fremdeles vatn frå bekken med ishogging om vinteren. Vi hadde utedo, ingen servant eller vask, kun et vaskefat. Vi hadde kun ein vedkomfyr, og 2 lyspærer. Ofte var veden rå og den måtte tørkes i steikeovnen. Vi fekk ikke verken klosett, bad eller oppvask før lenge etter at alle barna var reist ut i verden.(...)

Hvis eg hadde fått velge det eg hadde lyst til så ble husmor det siste eg kunne tenke meg, men når man får barn, og i tillegg rasjonering i 13 år, så er det ikke tvil om valget. Eg var 25 år da krigen starta, og det var ikke greit å få alt til å rekke. Barna hadde halv brødrasjon til dem var 12 år, og ein dagsrasjon ble ca. 3 skiver til kvar, og det måtte bli til niste på skolen. Heime ble det potetene som som måtte redde situasjonen, og så hadde vi tran. Ang. klær så ble ingen mobba om det var lapper på dem. Dattra vår hadde bluse av Russisk fallskjerm - og eg hadde ikke kjole av nytt stoff på 20 år. Eg satt på vårt 17,5 kvm. store rom og sydde til fremmede - særlig skjorter for det var ikke ferdige ting å få kjøpt.

Ein ting kan eg fortelle. Mange nabobarn kom til oss for vi hadde noe modellvoks og papir til å tegne på. Dem hadde mange rom heime, men hos oss trivdes dem.(...) Barna hadde lite og dem måtte lage alt sjøl. Radioen var levert. Det var ikke sykler heller, alle var nøysomme. (...) Fekk vi høre om ein vare på en butikk så fikk vi dra dit - og stå i kø. Eg arbeidet natt og dag, for eg måtte gjøre mange ting når de andre sov. Eg hadde jo berre kjøkkenet til rådighet.

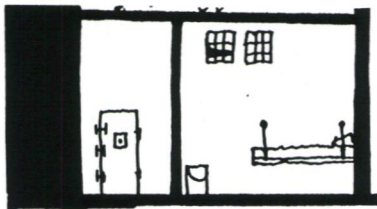
Det er rart at ikke noen av disse kvinnene blir rekna med. Det er da flere enn meg som var i samme situasjon, men det virker som at det ble tatt som ein selvfølge at vi fikk til både fullverdig mat og alt det andre. Vi har fått lønn. Den laveste trygda ble vår. (Sør Trøndelag K - 81 4117)

Då gret ho mor - - -

Tankane er i desse dagar mykje oppteken av mi oppleving av krigen. Ein av brørne var 9. april 1940 student i Oslo. Han hadde tenestegjort i Kongens Garde, og for i lag med konge og regjering nordover til Molde. Ein annan bror Arne var med i krigshandlingane i Valdres. Berre 3 andre frå heile dalen var med i krigen, so det var mange som kom seg fri.

Arne vart seinare og student ved Universitetet og var med i motstandsbevegelsen. I 1943 vart han arrestert av tyskarane og sendt til Buchenwald konsentrasjonsleir. Det var eg som sende matpakkar - inntil 1 kg - som han fekk nokre av i førstinga av tida i fangeleiren.

Det var stor påkjenning fra 8. mai 1945 når alle i dalen - og landet - glede seg over frigjeringa, men vi, mor, far, søsken, berre venta på å høyre frå Arne, med minkande håp om at han var i live, for kvar dag som gjekk. Først etter ca. 3 veker fekk vi telegram om at han var i live, men sjuk, - då gret ho mor - - -. (Sogn og Fjordane K - 70 10612)

 Frihet = Vang.

 Tankens og drømmens frihet oppnåes bare når man blir satt i BUR.

 Bastet og båndet. Fanger i sin celle. Munker i sin-. Å kjøre bil er

 å ha frihet innen veienes Territorium. Det er å VÆRE båndet til

 dette trange Monster. Det er IKKE å ha frihet utenfor. 8. Mars 1943.

Illustrert dikt skrevet i tysk fangenskap.

(Hordaland M - 73 4127)

Se det var NORGE i 1995

Men en merkelig drøm om et 50 års minne den 8. mai. Nei, ikke en drøm men bitter virkelighet. Ble faktisk ikke invitert av Bergens kommune til sammenkomst i Håkonshallen sammen med andre fangekamerater enda jeg hadde sittet nesten 3 år i tysk tukthus under krigen og holdt på å sulte loddrett ihjel. Se det var NORGE i 1995. Bitter???? Nei, igrunnen ikke. Vi har det godt her vest og hvor det ennå er fisk nok i havet. (...)

(Hordaland M - 73 4127)

De måtte få lite mat

Jeg var samaritt på sykehuset i Elverum fra 1.4.1945, og husker godt fra den tia. Det var vakt utenfor rommet til en som lå der som var skutt av tyskerne under et fluktforsøk. Han var veldig syk - men overlevde. (...)

Vi fikk også inn russiske krigsfanger. Barnestua ble tømt og der kom de sykeste krigsfangene inn. De var i en elendig forfatning. Jeg ble satt til å være på stua hele tia. De hadde forferdelig mavesyke. Kan ikke huske vi brukte hansker - så i ettertid kan en prise seg lykkelig for at det gikk bra. Hevelse i bena var vanlig - vi trykket på leggene til de - hullet gikk ikke ut igjen med engang. De hadde svart brød som de delte mellom seg og noen forferdelige blikkopper med lokk. De måtte få lite mat, men ofte, for det var jo en stor overgang for de å få ordentlig mat. Jeg var også med til Hamar med en russer - til øyenlegen. Jeg hadde på den korte tiden lært meg litt russisk. Det var i som ble operert for blindtarm, han døde i døgn etterpå - det siste han gjorde var å be om kaffe - og det fikk han.

Kjæresten min - en gutt fra Finnmark - ventet jeg svært på - han måtte rømme til Sverige under krigen - han var med i Mil.org. Han hadde med ringer fra Sverige - så vi ble forlovet på en veikant i Elverums området den 10. mai 45. Ringen min var for liten så jeg måtte til en gullsmed dagen etter å få den avklippet - det er et dårlig tegn, sa dama som klippet - dessverre så reiste han til Finnmark - og avstanden tok forholdet vårt. (Hedmark K - 71 10729)

Vi er du og venner

Konsentrasjonsleirfangene ble invitert av den tyske stat til et stort minnearrangement i Sachsenhausen. På Kiel-ferga møttes 180 tidligere fanger, derav 10 kvinner som hadde sittet i Ravensbrück. Vår forteller ble arrestert av Gestapo i 1941 og satt i fengsel og konsentrasjonsleir til freden. Som følge av dette er han nå 100% krigsinvalid:

Han jeg deler lugar med ligger og sover. Vi har bare kjent hverandre siden sist onsdag, men vi er du og venner fordi vi har en ting felles. (...) Grunnen til at jeg ikke kjente S. fra den gang, var at jeg hele tiden arbeidet i hovedleiren, mens S. som kom senere, ble sendt til en utekommando, nemlig til Heinkel Flyfabrikker. (...)

Det var rart å møte tidligere fangekamerater etter 50 år og ikke kjenne dem igjen eller selv ikke bli gjenkjent. Vi savnet mange, enten var de døde i mellomtiden eller så var de for svake til å delta. (...) Jeg savnet min gode venn (...) som jeg ble arrestert sammen med og som var en god hjelper i 3 år og 8 mnd. som fangenskapet varte. Han gikk etter freden over til det militære og ble kaptein, men døde den 6.7.64 bare 46 år gammel. (...)

Det ble god tid til å se seg om i leiren før det offisielle program tok til. De fleste av de ca. 70 barakkene i leiren var fjernet. Rundt den halvsirkelformede appellplassen var det satt opp kulisser hvor barakkegavlene var markert. Ellers sto 2 lange revier-barakker (sykebarakker), vaskeriet, kjøkkenbarakken og barakke 38/39. Av krematoriet var det bare grunnmuren igjen og den var bygget tak over.

(...) Ca. kl. 1700 etter at talene var over, ble de signerte

kransene båret i prosessjon til krematoriet og lagt ned på de ruinene som sto igjen. Formann i den norske Foreningen av politiske fanger 1940-45 la ned den norske kransen. Minnehøytideligheten var over.

Kl. 1800 gikk vi ombord i bussene og ble kjørt til Bogensee som ligger ca 30 km. øst for Sachenhausen. Her var det bygget opp store plasthaller hvor 4000 tidl. fanger skulle spise middag ved langbord. Det var en fantastisk atmosfære i lokalene når en så at 4000 tidl. fanger satt sammen og spiste røkt svinestek, mange sorter grønnsaker m.m. og damer gikk rundt og skjenket hvitvin i glassene fra 70 cm. høye flasker. Middag og dessert, kaffe og kaker kunne vi hente så lenge vi lystet. Ville noen heller ha røket laks el. røket ål med tilbehør, så var det bare å ta for seg. Tenk dere DISSE TO YTTERPUNKTER fanger som i fangenskap holdt på å sulte i hjel, nå kunne fråtse i god mat så lenge de orket. Tyske myndigheter anstrengte seg til det ytterste for å vise at Tyskland i dag var noe helt annet enn under krigen.

(Rogaland M - 75 10784)

Historien om krigen mangler mange sannheter

Vi (ektefeller i 60 år) har delt sorg og glede - arbeid og fester og gjort dumme ting sammen. Det dummeste var nok at vi kom på feil side under krigen - noe vi har fått svi for mange ganger. (...) I disse 50-års feiringene vet vi ikke hvor vi hører heime. Mannen min som meldte seg til krigstjeneste i Nord-Norge i 1940 og var ute i 2 mnd. er ikke med på den store feiringa av de som var soldater ellers - sjøl om de var ute bare noen få dager. Forresten skal ikke vi klage - folk i heimbygda har forlenget godtatt oss som venner og arbeidskamerater. (...)

Traff forresten ei enke etter en frontkjemper som nettopp døde her en dag. Det gjorde henne veldig vondt at så få i heimbygda heiste flagg på 1/2 stang begravelsesdagen i 1994. Mannen som etter krig og fengsel, senere gjorde et flott samfunnsnyttig arbeid, hadde forten bedre. Hun var imidlertid glad for at han slapp å oppleve 50-års feiringa. (...) Det lever forresten mange familier her som har levd i stadig angst for at barna skulle få vite at de var NS under krigen.

Hvorfor får ingen vite hvordan det var i norske fengsler etter frigjøringen? Sult og tortur var nok dagligdags. Min fredelige mann hadde nok ikke overlevd Klebu hvis ikke en bror i (engelsk?) offisersuniform (lege) hadde fått ham ut, - da helt utsulta og med tuberkulose. Da hadde ennå ingen sett på papirene hans - (bare positive omtaler). Så overfor broren kom det masse unnskyldninger for dette. Vel - alle fikk ikke hjelp av en bror.

Nei, nå skal jeg ikke være bitter - jeg er igrunnen ikke det, men synes likevel at historien om krigen mangler mange sannheter.

(Møre og Romsdal K 4127)

Han er tyskerbarn

Hermann jobber i eldreomsorgen og møter opp hver dag for å gå tur med en svaksynt 86-åring. Etter turen tar han og det eldre ekteparet en liten kaffepause med kokosboller:

Det er tredje gangen Hermann er hos oss. Første gangen bare pratet vi for å bli kjent med hverandre. En fin type - forteller at han er "tyskerbarn". Foreldrene var bare 19 år. Faren var marinegast og ble torpedert før de fikk giftet seg. Hermann fikk gjennomgå for sitt opphav og ble "mobbet" ut av barnetoget 17. mai - som 10-åring. Etter konfirmasjonen satte han inn pengegavene i banken. Sammen med den første lønnen han fikk som førstereisgutt rett etter, kunne han kjøpe vaskemaskin til sin mor. En vanskelig barndom har gjort ham til et fint, vart menneske.

(Rogaland K - 67 10800)

LANDSKAMP I FOTBALL

Fotballkamp på TV! Ung eller gammel, syk eller frisk, nesten alle ville se denne kampen som endte med at Norge slo Luxembourg 5-0. Sportssendingen på TV var så viktig at mange droppet den faste treningskvelden. Påfallende mange fotballfrelste gir uttrykk for et kristent livssyn. Dette er tydeligvis en akseptert form for stimulans. Hvis folk hadde gjester, ble gjerne alle sittende foran TVen. Mange gjorde det ekstra hyggelig for seg selv, og tok med litt smågodt foran skjermen. Både kvinner og menn forteller om forventningene før kampen, og fortsetter med sakkyndige kommentarer til Drillos. Folk la merke til hvilke spillere som skåret mål, og hvem som egentlig var kampens beste spiller.

Ba til Gud

For 86-årige svaksynte Per ble denne fotballkampen en helt spesiell opplevelse. Kona forteller med nydelig håndskrift:

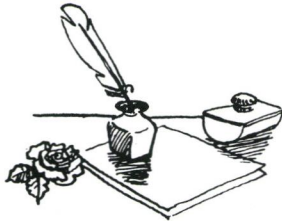
Per satte seg spent ned foran TVen. Ville han få se noe av kampen i dag? Det var landskamp Norge - Luxembourg. (...) Og tenk, Per kunne se hele kampen, til og med pusten på spillerne. Det er bare et Guds under. Da (den første) kampen gikk i Luxembourg, så Per til og med at det snødde. Han har ikke sett noe sport på TV i disse 5 svaksynte årene. Han som alltid har vært så interessert. Før forrige landskamp foldet Per hendene og ba til Gud: "Kjære Far, det hadde vært kjekt å få se en fotballkamp igjen." Da han oppdaget at han kunne se, forsvant han ned på soverommet. Jeg var på kjøkkenet da han ropte at han så kampen. "Men du gikk ned en stund," sa jeg. "Ja, jeg måtte ned å knele ved den gamle strøppepuffen for å takke Herren". Dagen etterpå torde han ikke å se på skjermen. Men, tenk han fikk se da også. Per er en meget nøktern kar. Han har ikke sett så klart siden. Men tenk han fikk lov å se også i kveld. Vi kan ikke forklare det. Det er bare et under. Øyensykdommen er uhelbredelig, "men du vil alltid finne døren," har øyenlegen sagt.

(Rogaland K - 67 10800)

Ullevål "live"

Far og de to sønner på 11 og 13 valgte å oppleve fotballkampen på Ullevål. Fotballdiskusjonen startet for fullt allerede på Pizza Hut. På vei mot stadion oppdaget far at han trengte både frakk og hansker i kaldværet, og hadde dessuten ryggsekk med sitteunderlag og kikkert og mobiltelefon:

Billettene kjøpte jeg i forrige uke, og da traff jeg en kollega som også tenkte seg på kampen med sønnen sin. Vi kjøpte billetter ved siden av hverandre, og de to dukker opp noen minutter etter oss. Vi sitter på Japp-tribunen, så langt fremme som på fjerde rad, men vi ser godt og stemningen er god under oppvarmingen. Allerede under avsyngingen av Ja, vi elsker forstår vi at dette blir en god kveld. Folk synger av full hals. Riktignok er det mange ledige plasser i kulden, særlig i svingene, men vi tar bølgen og skriker og skråler og føler at det kompenserer for den kalde vinden som sveiper inn over oss. Kampen starter klokken 20. Mathias og Helge er i godt slag. Norge, klapp, klapp, klapp, lyder det taktfast. Og allerede etter 11 minutter får både Drillo, spillerne og vi og de 15 000 andre tilskuerne se dagens første scoring, signert Mini. Han gjør en praktfull salto etterpå, og når Jan Age legger på til 2-0 like etterpå har vi fått varmen i oss. Selv har jeg mistet stemmen etter det første kvarteret, og en kopp kaffe fra min kollega på høyre side gjør godt. Det ble tilsist 5-0, og da vi syngende vandrer mot bilen i titiden kjenner vi hvor forfrosne vi egentlig er. Dessverre slår Tsjeckia Nederland i en annen kamp i vår pulje, et resultat som er ugunstig for Norge. Vi ringer både hjem og til farfar i Ålesund fra bilen. Det er også fast rutine etter slike kamper. Guttene er trette i bilen, men vil likevel se opptak fra Tsjeckia-kampen på TV2 når vi kommer hjem. De sløkner først i 23-tiden mens jeg ser hele opptaket. (Akershus M - 43 10635)

SOSIAL KONTAKT

Menneskene trenger hverandre. Når kontakten med andre er dårlig, blir man ulykkelig og lei seg. Når kontakten er god, blir man full av overskudd og det skinner av hverdagen. "De andre" omgir et menneske i videre og videre sirkler. "De nærmeste" som vi kaller ungene våre, ektefellen, foreldrene, besteforeldrene og søsken betyr vanligvis mest for oss. Det blir ekstra vondt å være menneske når forholdet til våre nærmeste er vanskelig. Dagboksvarene gir rikelig kildemateriale for temaene "foreldre - barn", "besteforeldrerollen", "voksen datter - gammel mor", "gamle

ektepar", "nye parforhold i voksen alder", "livssituasjon som fører til sykdom".

Dagbokswarene har mange eksempler på hvordan venner fra barndoms- og ungdomstid holder kontakten og betyr mye for hverandre gjennom hele livet. Det finnes vel knapt noe mer slitesterkt enn gammelt vennskap!

Utenfor disse to aller innerste sirklene finner vi interessefellesskapet blant omgangsvener, klassekamerater, arbeidskolleger og menneskene i foreningene. Naboer kan også betyr mye for hverandre. Det kan bli ensomt når eldre mennesker må flytte til et nytt sted og forsøke å etablere nye kontakter i et lukket lokalmiljø.

Mere perifert står vanligvis folk i butikken, i serviceinstitusjonene osv. Men akkurat disse kan få en viktig rolle når de nærmeste sirklene rundt et menneske mangler. Muligheten til sosial kontakt krymper når barna flytter, gamle venner dør og helsa begynner å svikte. Problemer i slike "ytre" relasjoner kan være ubalansen, når den ene part må yte og den andre bare motta. Det er viktig for menneskenes trivsel å kunne gi noe tilbake som den andre setter pris på.

Foreldrenes felles hobby

Hvordan små barn har det, og hva de betyr for foreldrene sine finnes det mange eksempler på. Nybakte mødre beskriver livet i "ammetåken"; alenemødre forteller om tidspress og dårlig samvittighet; foreldre strever med konflikten mellom rollene som samfunnsmedlem og hjemmeværende. I noen familier står ganske enkelt ungen i sentrum hele dagen:

Kone og barn blir vekket. Vårt barn, Malin på 5 år, kommer inn i løpet av natta, så Tove, min kone, går inn i Malin sin seng for å sove der. (...)

1500 Arbeidsdagen er over og jeg kjører til barnehagen for å hente Malin. Hun er sur som en tyrk når jeg kommer. "Mamma skal hente meg!!" Ja ja, en kan ikke alltid få det som en vil selvom en er 5 år. Hjemme har Tove laget i stand middag med lapskaus, kjempegod. Etter middag leker Malin litt før vi går bort på skolen for å være med på sang og aktivitetsgruppe hver onsdag. Det er et tilbud fra Rogaland musikklag for barn i førskolealder. Som regel er noen av de andre ungene med foreldre med hjem etterpå. I dag var det ingen som kunne så vi måtte gå hjem alene. BarneTV med kvelds for Malin. Litt tøys og tull før vask og tannpuss. Tove gikk på lærerlagsmøte så hun måtte si gonatt til Malin før hun la seg. Malin i seng 1930. Så leste vi "Vår i bakkebygrenda". (Rogaland M - 39 4204)

Dagens høydepunkt

Når Edgar har sovnet foran TVen, kommer ett av dagens høydepunkter for hans hjemmeværende kone:

Jeg kjøper ikke ukeblader, og røyker ikke (drikker ikke heller!) og "luksuskassa" som får de pengene jeg har spart

på det, brukes til telefonpenger. Jeg pleier å ringe alle ungene med jevne mellomrom, og i dag er det yngstedatterens tur. Hun gjør det bra på universitetet, og snakker om det. Jeg ble glad og varm innvendig. Men jeg har ikke råd til mer enn de faste 10 minutter, for ganget med fem, så blir det ganske mange penger. (Telemark K - 50 4210)

Det er liksom det som står i hodet på meg

På skolen i dag var alt som før - kjedelig. Eller jeg synes egentlig ikke det, men det er bare det at på onsdager ser jeg nesten ikke Roger i det hele tatt, selvom han går i klassen min. Da har vi bare to timer sammen (HULK!!!). Jeg får alltid nok tid til å tenke på han, men det er ikke det samme. (...)

Det ble litt tid til overs for når jeg var ferdig hos matte-læreren (ekstraundervisning), hadde ikke mamma kommet enda. Jeg gikk ned i klasserommet mitt som var helt tomt. Jeg aner ikke hvorfor, men jeg måtte bare gå å sette meg på plassen til Roger. Så der satt jeg og så klasserommet "med" hans øyne, leste det han hadde skriblet på pulten og var glad ingen så meg.

Jeg aner virkelig ikke hvorfor jeg gjorde det. Det er som når han har vært hos meg, og akkurat dratt. Ofte går jeg og setter meg der han har sittet, eller tar på ting han nettopp har holdt i. Jeg vet det er dumt, men slik virker det nesten som om han er hos meg lenger. Noen ganger lurar jeg virkelig på om jeg er gal. (...)

Onsdag er pianodag, og jeg spiller hos lærer i en halvtime. Jeg er drit dårlig. Onsdag er egentlig den dagen jeg synger i kor også, men jeg skulket det til fordel for Roger. Jeg fikk øvelseskjøre hjem (og jeg var god!), og vi møtte Roger på veien. Han kom kjørende i den røde bilen sin, og kjørte fra meg på 3 sekunder. (...)

Da jeg kom hjem satt han inni bilen og ventet, nyklipt og pen. Helt kort i nakken, akkurat slik jeg liker det. Vi hadde det kjempekoselig, og jeg tror ikke han dro før 24. Det er egentlig ikke så sent, men vi skal jo på skolen i morgen. Vanligvis blir han til 4 eller noe slik.

Noe som irriterer meg er at jeg glemte å spørre han om han visste at vi hadde vært sammen 2 mnd. igår. Lurer på om han gjorde det? Han husket det da vi hadde vært sammen i en måned, så. Ganske merkelig - det å være sammen med sånn ordentlig, og det er både spennende og skummelt. Spennende fordi det er noe helt nytt, og det er kjempekoselig å holde noen i hånda eller bli strøket over ryggen, men også skummelt fordi f.eks. det å ligge med noen blir så mye nærmere enn før. Jeg tror nok at jeg vil vente med det en god stund, og det har jeg fortalt han, men det var litt vanskelig. Jeg visste ikke helt hvordan jeg skulle si det. Heldigvis var han kjempeforståelsesfull. Det kan hende at det er fordi han selv bare er 18 år. (Hedmark K - 18 10790)

Det er alltid godt å ha folk i huset

Fortelleren får kaffebesøk av en venninne og moren hennes, og varter opp med hjembakst og bjerkevedvarme i ovnen. Gjestene hadde med potteplanter til vertinnen og poser med blomsterfrø til datteren Camilla (13).

Så kom sambuaren heim, og det vart etter kvart middag - sodd, skjenning og ingefærøl.

Kl. 1930 kom far hennes Camilla for å hente henne dit for opphold i 3 veker. Litt problematisk med alle desse nye familieforholda, men vi bur berre 5 km frå kvarandre, så det fungerer bra. Det er jo verst for Camilla, men ho har aldri klaga, og ser fordelane istaden for dei praktiske ulempane.

Det vart kaffe og ein runde kortspill, for Camilla såg at vi var 6 stk. som ein måtte vera for å spille dette spillet, som eg allerede har glømt namnet på.

Så samla Camilla opp kattepus "Smokie" og putta han i det rosa reiseburet som han er veldig lite glad i. Så er det takk for no - ha det bra - ser deg igjen 17. mai!

Det er alltid godt å ha folk i huset når Camilla og pusen drar. Det blir jo så stilt, men så seier eg til meg sjøl: alternativet kunne vori å sjå henne annakvar helg.

(Nord Trøndelag K 10554)

Vi møtes hver 14. dag

Kl. 12 ventet min mann i bil utenfor (der fortelleren går på engelskkurs fra kl. 10 - 12). Var såvidt innom vår eldste datter, for kl. 12.30 skulle vi være hos en bekjent. Vi er 4 par + en enke som møtes hver 14. dag. Vi damene holder "syforening", og de 4 mennene spiller bridge.

(Sør Trøndelag K - 69 4073)

I dag skal jeg lede et misjonsmøte

Planen var at møtet skulle holdes på kapellet, men det var snøvær, og vår forteller hadde ikke lyst til å ta ut bilen (Lada med sommerdekk). Derfor ringte hun rundt og avtalte at møtet istedet skulle være hjemme hos henne selv. Noen brødsriver var allerede smurt:

3 skiver med kaviar og hardkokt egg, 3 med salat og stekte fiskepinner oppå. Så må jeg tenne i ovnen i "finstua" som jeg ikke bruker daglig. En rask omgang med støvsuger og skureklut, legge duk på spisebordet og dekke det, og så må jeg pynte meg sjøl.

Jeg rekker akkurat å bli ferdig før drosjen kommer med 3 damer fra eldresenteret, 93 - 89 - og 85 år. De to andre, bortimot 80 de også, kommer gående for de bor i nærheten, vi blir altså 6 idag. De har med seg mat; når den er lagt på fat er kaffen også ferdig og jeg byr tilbords. Jeg har nyt-sprunget bjerkeløv og påskeliljer fra egen have på bordet.

Vi synger bordverset "I Jesu navn går vi til bords", og så spiser og prater vi lenge og vel.

Etterpå synger vi takkeverset og setter oss bedre tilrette i "finstua". Hun på 89 kan spille gitar og vi synger sanger som vi kan godt, innimellom leser jeg litt, praten går også om aktuelle saker i tida, men ikke sladder. Kl. 15,15 kommer drosjen til avtalt tid og henter de tre, og de to andre går også hver til sitt. (Vestfold K - 75 4175)

Slik vil eg ikke ha dagen(e)

Hvor mange er klokka? Å - den er bare 7.30 så eg kan vel ligge litt til, for ingen venter på meg i huset her. Kanskje eg får sjå hvordan været er. Det er da litt spennende, for i går snødde det, og ute ligger fonnene ca. 2 meter høge, og det er 5 dager til 1. mai. (...) Når eg står opp idag så er det for å ordne meg til kl. 10.10, for da kjem drosjen som skal kjøre meg til lege - 15 km frå her. (...) Det blir ingen spennende dag, men det er no slik det er til meg. I tillegg så er det ingen å prate med her, for alle jevngamle er døde og dette krever psykisk styrke. Mine 5 barn bor fra Stjørdal, ned til Sarpsborg. Som dere skjønner så er alt svart, - mitt ønske for dagen er at noe skal hende, og at eg må få følelse av at eg er til nytte. (Sør Trøndelag K - 81 4117)

Dugnadsarbeid som hele bygda har gjort

Vår forteller hadde variert kontakt med andre mennesker denne dagen. Først gikk hun og mannen en tur. Etter middag som var hjemmekokt "meiel" (Valdresdialekt for "erter, kjøtt og flesk") tok hun med gode posjoner meielsuppe til 2 eldre damer som er over 80 år, og som bor alene hver for seg:

De ble veldig glade begge to, nesten rørende å se. For å koke slik mat, gjør en nok ikke til en person, - og i såpass høy alder, er det ikke å vente.

Dagen hadde gått utrolig fort i dag, likevel. Og klokken nærmer seg 18.00. Jeg skulle også på kvinnemøte denne kvelden.

Vi er et lite lag, med 17 medlemmer, som arbeider for forskjellige ting som alle får tilgode i vår lille ski-bygd. Vi skal kjøpe store tallerkner til vårt fine grendahus, som er forholdsvis nytt. Det har vært dugnadsarbeid som hele bygda har gjort en eller flere jobber gratis. (Vi har dekketøy til 250 stk.)

På kvinnemøte var vi 15 stk. i kveld. Vi sang veldig mye. Skravla gjekk også. Deilige smørbrød og kaker m/kaffe ble servert. Og åresalg gav kr 300,- i kassen. Et hyggelig møte var slutt. (...)

Men jeg synes jeg har hatt en meget fin og positiv dag, tross utrivelig vårver. (Oppland K - 64 4166)

Pausen er en viktig del av onsdagsturen

Jeg tilhører en gruppe pensjonister, i alt 9 mann, som går en skogstur hver onsdag. I dag skal vi gå vår første tur på beina i 1995. Hittil i år har vi brukt skiene. Men nå trodde vi at skisesongen var slutt, men det ser altså ikke akkurat slik ut for øyeblikket. Etter en kort telefonrunde før frokosten bestemte vi oss for å gjennomføre fotturen allikevel som planlagt. (...) Turnisten ble ferdigsmurt og ryggsekken klargjort for skogsturen. I dag var det nødvendig å iføre seg regnværsklær i tillegg til vanlig turklær.

"Turgjengen" er opprinnelig gamle og kjente karer fra Ullensaker Orienteringslag. Alle har forskjellig bakgrunn i fra yrkeslivet. To pensjonerte offiserer, tre jernbanefunksjonærer, en tannlege, en snekkermester, en landbruksmaskinforhandler og en butikksjef fra jernvarehandelen. Men, som sagt, alle interesserte o-løpere. Vårt felles møtested var ved bommen på vegen opp til Holtmarka i Ullensaker. Der møttes vi alle ca. kl. 0930. Normalt er turene på 2 til 2,5 mil. Men i dag, siden det var første fottur og snødybden var 15 - 20 cm., ble den planlagt til å bli ca. 10 - 12 km.

Fra utgangspunktet gikk vi (...) til Røverskansen. Der var vi ca. kl. 1115. Her laget vi vårt tradisjonelle bål for å koke kaffe, steke vårt medbrakte bacon og egg og holdt lunch ca. 1 times tid. Pausen er en viktig del av onsdagsturen. Da leser en eller annen av oss ett eller annet fra fra vår litteratur, avis- artikler eller rett og slett forteller en historie fra folkemunne. Det kan være alvorlige hendelser eller muntre ting fra livet. (Akershus M 4148)

Vi har bodd her i 18 år

Det er ikke mye vi gamle har å se frem til av sosialselskap på en plass man ikke har noen kjente og venner, så vi sit nu alene her, vi er jo gammel på en plass som det er helt umulig å bli kjent, for alle har sine, familie og venner. Vi flyttet hit i voksen alder, så jeg ser frem til å få krype i seng og lese bøker. I morgen er en dag lik denne, men vi har det godt, skal reise på fredag i konfirmasjon, og da treffer jeg datter, barnebarn og oldebarn, og alt blir lysere for meg. (Nordland K - 75 4242)

"Syklubb" i 57 år

Kl. 18 kjørte T meg til Midtstuen - hvor vi var 7 venninder i "syklubb" til kl. 22.30. Vertinnen serverte gryterett m/ris - rødvin - sukkerbrød m/bær og krem + kaffe - senere drikke og frukt. Vi var opprinnelig 11 i klubben - 3 er døde og 1 bor på Sørlandet -. Bare 3 ektemenn lever. (Oslo K - 77 4234)

Bestevenninna mi sa at jeg skulle vente

Etter skolen låste jeg opp sykkel min og skulle til å dra, da bestevenninna mi sa at jeg skulle vente. Etterpå sa hun at hun ikke ville være bestevenninna mi lenger fordi hun heller ville ha en annen til bestevenninne. Så sa hun takk og farvel og da begynte jeg å gråte. Jeg gråt hele veien

hjem og da jeg kom hjem la jeg meg på senga og gråt. Søsteren min kom opp og trøstet meg og jeg sluttet å gråte. Vi gikk ut og hoppet strikk. (S Trøndelag K - 13 10622)

Oppmuntring i hennes ensomme hverdag

Tenk, nå ringte fru M. (88 år) vår nabo litt lenger opp i gaten! Hun savnet besøk av meg, og det forstår jeg godt siden jeg bevisst har holdt meg borte en tid! Det som fra min side var ment til oppmuntring i hennes ensomme hverdag da jeg "tittet innom", tok jeg gjerne med litt middag eller nybakt til kaffen. Men plutselig følte det som en selvfølge! Stakkars gamle mennesker, i sin ensomhet kan de dessverre også bli ganske kravstore! En times "selskap" ble oppfattet som lite og kort, så jeg følte at hun trengte hjelp og kunne ta med meg bluser og skjørt hjem til vask, men hun har sønn og svigerdatter her i byen, de må jo også kunne se og forstå! Av erfaring fra tidligere omsorg for gamle, søkende bekjente, har jeg nesten "brent meg ut", og er derfor redd for å komme i samme avhengighetsforhold. Det er en underlig verden, når de fleste mennesker i vårt moderne samfunn har nok med seg og sitt. Jeg vet jo at det å glede andre også gir meg en stor glede. Kan hende blir det litt annerledes i mitt tilfelle fordi jeg ikke har familie i byen utenom datter, svigersønn og kjære to barnebarn! (Østfold K - 51 10586)

Dem ble visst overraska

No er kl. blitt 11.30 og eg har laga ei kake som heiter "Verdens beste". Den skal eg gjeva til folka på bensinstasjonen. Dem fortjener en liten oppmerksomhet for sin gode servise og vennlegheit. Håper eg blir heldig med den. (...)

Kl. er 12.20 og eg har levert kaka til betjeningen på Texaco. Dem ble veldig glade og takka pent. Dem ble visst overraska. Kanskje dem ikke er vant til sånt noko. Eg er vestlending og vi bruker å lage kaker og gi til noen som vi synes fortjener litt oppmerksomheit. Man føler slik glede sjøl, og dagen blir god. (...) (Akershus K 4218)

Jeg blir så deppa av å tenke på pappa

Trygve, broren min, ringte i dag og han kommer fredagen før jeg konfirmeres, og han kommer til å leie en ekstra bil. Ringte til pappa etterpå... (Foreldrene mine er skilt). Noen ganger så lurar jeg på om pappa egentlig er glad i meg. Da virket det som kunstgjødselen var viktigere enn meg, når jeg blir eldre og får barn skal jeg alltid ha tid til dem uansett hvor travelt jeg har det. Selvom mamma er mye borte blir ikke det det samme, for hun har tid uansett! Pappa blir bare irritert når jeg ringer. Akkurat nå er jeg glad, så veldig glad for at de er skilt. Jeg grein/skreik litt etter jeg prata med han. Han trenger ikke bestandig måle etter hvor gode karakterer jeg får, i hvor glad han er i meg!! Mamma dro til (...) i går og blir der til torsdagen så jeg kunne ikke snakke med henne akkurat da, når jeg trengte det. Jeg blir så deppa av å tenke på pappa selvom det er 4 timer siden jeg pratet med han -. (Nordland K - 14 4110)

Vi koste oss sammen

Når jeg skal ut å reise med tog må jeg reise dagen før og overnatte hos kjente for å benytte morgentoget til Hamar. (...) Jeg gikk på toget litt før kl. 8 om morgenen. (...)

Jeg skulle besøke min venninde på 79 år. Hun mistet sin mann før jul i 1994. De kom med bil og hentet meg på stasjon. Jeg kjøpte blomster og ga bort. Min venninde har brukket lårhalsen så hun er nokså handicapet. Jeg hjalp henne. Hun skulle sitte rolig, sa jeg. Jeg hadde mat for hele dagen. Jeg laget middag, - ribbe, grønnsaker, dessuten multer + fløte. Vi koste oss. Jeg vasket opp og hun forlangte å hvile litt. Så koste vi oss. Jeg kokte kaffe med hjembakst til kaffen. Vi snakket om gamle dager, vi har jo gått på samme skole. Jeg fant frem kveldsmat - hjembakt grovt brød og lefse som jeg hadde med. Så vasket jeg opp. Siden så vi på TV og pratet et par timer. Så gikk vi og la oss. Vi tok god natt og takket for all hygge den dagen. En trivelig dag å gjøre andre glad. (Hedmark K - 80 10740)

Vil hun ta ham fra meg?

Glad og fornøyd hilser jeg ham velkommen hjem fra arbeid, men ser straks at det er noe i veien. (...) Det neste jeg får høre, er dog i mine ører mye verre, og litt av et sjokk. Gamlekjæresten hans fra tida for over 30 år siden føler seg deprimert, og hun og mannen min har bestemt et møte i ettermiddag. Matlysten min var med ett en "saga blott", og det ble både tårer og raseri i stedet for dessert. Hvorfor i all verden skal min mann fungere som kriseterapeut for en som han ikke har snakket med på 30 år? Vil hun ta ham fra meg? Det var med uendelig tungt hjerte jeg så at han dro, men jeg var nødt til å være hjemme og vente på gjestene mine. (...)

Det varte og rakk før mannen kom igjen, og den vonde klumpen i mellomgolvet ble større og større. Endelig kom han, men vi kunne ikke innvie gjestene i våre problem (...))

Da gjestene var gått, kom sannhetens øyeblikk. De første ord jeg fikk høre var: "Du kan ta det helt med ro, det er ingen fare". Tårene satt løst, mens han fortalte om hennes problem, som nå ble overført til oss. Samtalen var fra hennes side et ønske om å bli helt ferdig med ham, og hun håpet at det nå skulle lykkes.

For meg derimot, ble dette dråpen som fikk begeret til å flyte over, etter ett år med mange tunge hendinger, som jeg tross alt har mestret ganske godt. (...)

Det kan vel nesten virke som en utrolig historie, men det er dessverre sant, og jeg kjenner meg selv så godt, at jeg vet at dette vil plage meg lenge, lenge ... Men jeg må også ta med at noe positivt kommer det nok ut av dette. Jeg har fått øynene opp for hvor omsorgsfull og kjærlig mann jeg har, og han skal jeg nok stille godt med i åra som kommer. Og også denne kvelden kunne vi legge oss til å sove med armene rundt hverandre, etter å ha prata og prata til den 26. april gikk over til den 27. april. (Telemark K-52 10693)

SMÅSKRIFTER FRA NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

1. Lily Weiser-Aall: Vassbæring i Norge. 1953. (Utsolgt.)
2. Lily Weiser-Aall: Juletreet i Norge. 1953. (Utsolgt.)
3. Lily Weiser-Aall: Julehalmen i Norge. 1953. (Utsolgt.)
4. Lily Weiser-Aall: Julenissen og julegeita i Norge. 1954. (Utsolgt.)
5. Lily Weiser-Aall: Menn med øreringer i Norge. 1957. (Utsolgt.)
- 6-7. Lily Weiser-Aall: Svangerskap og fødsel i nyere norsk tradisjon. 1968. (Utsolgt.)
8. Lily Weiser-Aall: Omkring de nyfødtes stell i nyere norsk overlevering. 1973. (Utsolgt.)
9. Ronald Grambo: Norske tannbønner. 1974. ISBN 82-90036-01-9. Kr 20,-
10. Andreas Ropeid: Bedehus i Rogaland. 1993. ISSN 0489 - 2089. Kr 40,-

JULEHILSENER FRA NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Anne Swang: Lucia-opptog. En oversikt over svarene på spl. nr. 126. 1979.

Andreas Ropeid: Matklokka. 1985.

Göran Rosander: Om sparkstøttinger. 1986. (Ikke på lager.)

Anne Moestue Swang: Gratulerer med dagen! En kort presentasjon av svar-materialet på spl. nr. 130. 1987.

Göran Rosander: Dette å feriere. En kort presentasjon av svarmaterialet på spl. nr. 149. 1988.

Anne Moestue: Tradisjoner i juletid. Fra svarene på spl. nr. 151. 1989. (Ikke på lager.)

Marit Ekne Ruud: Hverdagsmat på landsbygda ved århundreskiftet. Fra sva-rene på NEG's spørreliste. 1990.

Sigrid Smith: Vardøger, tankeoverføring og synske folk. Om oversanselige opp-levelser. Fra svarene på spl. nr. 159. 1991.

Grete Swensen: Forsamlingshuset - bygdas storstue. Fra svarene på spl. nr. 155. 1991. ISBN 82-91161-06-2.

Anne Moestue: Helter, forbilder og leveregler. Fra svarene på spl. nr. 165. 1993. ISBN 82-91161-08-9.

Anne Moestue: Hageleder. Fra svarene på NEG's spørreliste nr. 168. 1994. ISBN 82-91161-09-7

Bi Five Magnus: "... hvordan det var å være meg." Fra dagbokprosjektet 26. april 1995. 1995. ISBN 82-91161-10-0

Pris kr 20,-/stk.

God Julehelg * Godt nytt år

Norsk etnologisk gransking
Oslo 1995

ISBN 82-91161-10-0